

Spolufinancovaný
Európskou úniou

Podpora aktívneho a zodpovedného občianstva v školách

ACTIVE

Príručka pre učiteľov

II. Aktivity do triedy

Aktivita 1 Overovanie faktov

Prvá orientácia a prístup k informáciám na internete

GYMNÁZIUM
JOSEFA RESSELA

Sukromna základna
škola
Felix

www.ecece.org

Slovakia

odpo
viedná
spoloč
nosť

Learnable

WSB University

Podpora Európskej komisie pre vydanie tejto publikácie nepredstavuje schválenie jej obsahu, ktorý odráža iba názory autorov, a Komisia nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií v tejto publikácii obsiahnutých.

Spolufinancovaný
Európskou úniou

II. Kniha aktivít pre učiteľov

v rámci projektu ACTIVE financovaného z programu Erasmus+
Organizácia zodpovedná za spracovanie materiálu: Zodpovedná spoločnosť, zs .
Vytvorené v spolupráci s partnermi projektu

Táto práca podlieha licenciu [Creative Commons Attribution- ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) .

Priradené : Zodpovedná spoločnosť, zs .
autori: Mareš, Matej a spol.

Preložené a editované z anglického originálu

Verzia 1.1
máj 2023

Obsah

Súbor nástrojov a aktivít pre učiteľov	3
Logika činností v súbore nástrojov ACTIVE	3
AKTIVITA 1: Overenie faktov – prvá orientácia a prístup k informáciám na internete	4
Aktivita sa skladá z nasledujúcich krokov:	4
Očakávané výstupy a výsledky činnosti	4
Hlavné zásady z Metodiky, ktoré treba vziať do úvahy:	5
Čas potrebný pre danú aktivitu:	6
Než začnete	6
Materiály potrebné pre túto aktivitu	6
PLÁN ČINNOSTI	7
Zhrňte danú aktivitu a prediskutujte, čo by sa ešte malo zvážiť.	13
Nasledujúce aktivity v triede, ktoré treba zvážiť/vykonať	13

Aktivita je súčasťou Súboru nástrojov, ktorý sa skladá z nasledujúcich troch hlavných častí:

- I. Metodika pre učiteľov
- II. Kniha aktivít pre učiteľov
- III. Pracovné materiály pre aktivity a žiakov

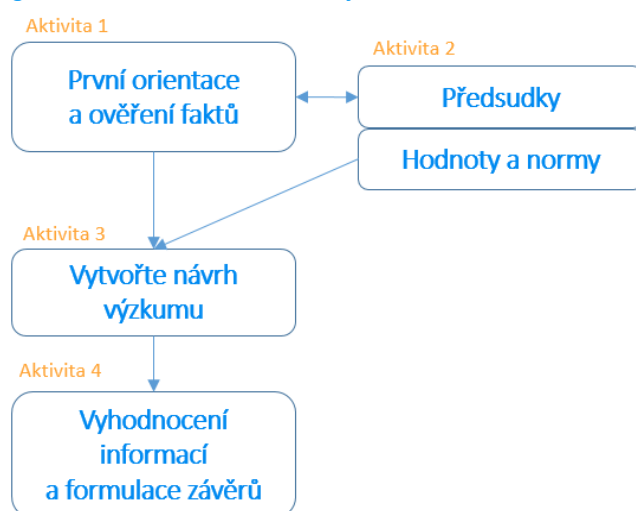
I. Metodika pre učiteľov (*tento dokument*) sa skladá z vysvetlení zásad, pojmov a konceptov, ktoré treba používať pri zavádzaní Súboru nástrojov. Cieľom Metodiky je poskytnúť učiteľom podklady a vytvoriť spoločný základ a porozumenie, aby boli pripravení prevziať tento Súbor nástrojov do výučby.

II. Kniha aktivít pre učiteľov je súborom pracovných aktivít (scenárov krok za krokom), ktoré učitelia môžu prevziať do výučby v triede. Aktivity korešpondujú s témami Metodiky, takže učitelia môžu ľahko nájsť vhodnú aktivitu k téme, ktorá je v metodike obsiahnutá. Pre každú tému zahrnutú v Metodike je k dispozícii aspoň jedna aktivita.

III. Pracovné materiály pre aktivity a žiakov poskytujú materiály, ktoré sa používajú so žiakmi počas aktivít. Materiály sa skladajú predovšetkým zo šablón, ktoré môže učiteľ odovzdať žiakom pre lepšie štruktúrovanie aktivity.

Než začnete s aktivitou, **zoznámte sa s príslušnými časťami Metodiky** pre učiteľov a celkovou skladbou a logikou aktivít uvedených v knihe aktivít pre učiteľov, aby ste mali celkovú predstavu o tom, aké témy sú v aktivitách zahrnuté.

Logika činností v súbore nástrojov ACTIVE

Aktivita má priamu väzbu na témy obsiahnuté v MODULE 0 a 1 Metodiky.

Žiaci sa zoznámia s nástrahami a pascami informácií prezentovaných na internete (fake-news a dezinformácie) a naučia sa ich prekonávať pomocou overovania faktov (fact-checkingu) a laterálneho čítania.

Vzhľadom na to, že ide len o prvý krok, zameriame sa predovšetkým na dôveryhodnosť zdroja informácií, pretože informácie sú vždy ovplyvnené ich autorom, takže analýza zdroja informácií (autora a/alebo sponzorujúca organizácia) by mala byť prvým krokom pri prístupe k informáciám na internete.

Žiaci sa dozvedia, prečo je zdroj informácií dôležitý, a naučia sa, aké kritériá by mali (nemali) používať pri posudzovaní dôveryhodnosti a spoľahlivosti informácií, ktoré nájdú na internete.

Pomôžme žiakom, aby sa nenechali zmanipulovať a dokázali sa informovane rozhodovať („ nenechali sa oklamať “).

Aktivita sa skladá z nasledujúcich krokov:

Step I: Výber témy

Step II: Prvý dojem

Step III: Výber zdrojov informácií

Step IV: Posúdenie spoľahlivosti informácií (overenie faktov).

Step V: Zistenie hlavných aspektov spoľahlivých informácií

Step VI: Zhrnutie kritérií pre spoľahlivý zdroj informácií

Step VII: (nepovinné) Predloženie príkladu / vykonanie riadneho overenia faktov (druhé kolo)

Step VIII: Čo ešte treba zvážiť?

Očakávané výstupy a výsledky činnosti

POZNÁMKA:

- Túto aktivitu je možné s žiakmi vykonať ako samostatnú , aby sa dozvedeli o spoľahlivosti informácií na internete.
- Ako učiteľ môžete túto aktivitu použiť aj pre jednu „zaujímavú/dôležitú/vplyvnú“ dezinformáciu, ktorú nájdete a ktorú by ste so žiakmi preskúmali.

Hlavný cieľ aktivity :

Vyhľadať relevantné a spoľahlivé zdroje a informácie na internete, ktoré vám pomôžu zorientovať sa v danej problematike.

Pochopiť význam údajov a informácií pre náš cieľ (lepšie porozumieť a byť schopní robiť informované rozhodnutia).

II. Kniha aktivít pre učiteľov

Problém: Ľudia (žiaci) nevedia, ako kriticky pristupovať k informáciám na internete, a nedokážu rozlíšiť spoľahlivý zdroj a údaje od dezinformácií alebo predpojatých informácií. Alebo dokonca rozlišovať medzi názormi, faktami a reklamou (PR).

Prehľad úloh :

- o Žiaci si vyhľadajú informácie o téme na internete
- o Žiaci skúmajú relevanciu a dôveryhodnosť informácií
- o Budú preskúmané hlavné kritériá, ktoré je potrebné sledovať pri informáciách na internete

Očakávané výstupy aktivity:

- ❖ Údaje, informácie a zdroje týkajúce sa danej problematiky nájdené na internete (alebo z iných zdrojov, viď potrebné materiály nižšie)
- ❖ Overené fakty a zdroje týkajúce sa danej problematiky
- ❖ Relevantné kritériá na posúdenie dôveryhodnosti informácií na internete

Očakávané výsledky:

- + Žiaci chápu nástrahy a pasce informácií prezentovaných na internete alebo z iných zdrojov.
- + Žiaci chápu základy dezinformácií a fake-news
- + Žiaci chápu, ako zodpovedne pristupovať k informáciám na internete
- + Žiaci sa naučia overovať fakty a laterálne čítať
- + Žiaci sa naučia posudzovať dôveryhodnosť informácií podľa relevantných kritérií (a nepoužívať irelevantné kritériá na posúdenie dôveryhodnosti zdroja)
- + Žiaci sa naučia o spoľahlivosti a dôveryhodnosti dát
- + Žiaci dokážu rozlišovať medzi faktami a názormi
- + Žiaci dokážu identifikovať zjavne nedôveryhodné informácie alebo zdroje informácií
- + Žiaci chápu, že každá informácia môže byť dôležitá, aj tá, ktorá nie je vierohodná (alebo ktorú nemožno preukázať)

Hlavné zásady z Metodiky, ktoré treba vziať do úvahy:

- 🌈 Všeobecné pojmy týkajúce sa faktov, údajov, informácií a objektivity (Modul 0, kapitola 1.3)
- 🌈 Všeobecné pojmy týkajúce sa faktov, údajov, informácií a objektivity (Modul 0)
- 🌈 Dezinformácie, zlé informácie a falošné správy (Modul 0)
- 🌈 Porozumieť kritériám kvality dát a informácií (Modul 1, kapitola 1.1)
- 🌈 (Modul 1, kapitola 1.1)
- 🌈 Porozumieť potenciálnym zdrojom dát a informácií na internete (Modul 1, kapitola 1.2)
- 🌈 Porozumieť (ne)relevantným kritériám na posudzovanie informácií na internete (Modul 1, kapitola 1.3.1).
- 🌈 Porozumieť manipulatívnym technikám používaným na šírenie dezinformácií (Modul 1, kapitola 1.3.2).
- 🌈 Ako pristupovať k informáciám na internete, overovaniu faktov a laterálnemu čítaniu (Modul 1, kapitola 1.3.3)

Čas potrebný pre danú aktivitu:

Záleží na téme a počte žiakov v triede a na tom, či si žiaci vyhľadajú informácie počas hodiny alebo pred hodinou ako domácu prácu. Všeobecne je však aktivita navrhnutá tak, aby sa dala vykonať počas jednej vyučovacej hodiny (45 min).

V prípade malého počtu alebo ak sa venuje iba jednému konkrétnemu zdroju dát, by to mohlo byť hotové za kratšiu dobu (15-20 min).

Ak vám to čas dovolí, môžete tiež spojiť aktivitu 1 s aktivitou 2 alebo 3 do jednej lekcie (takže na aktivitu 1 nadviaže aktivita 2 a/alebo 3 počas jednej hodiny).

Než začnete

Než začnete, musíte si vybrať relevantný námet/téma/problém, ktorému sa budete venovať.

Ako vybrať tému (definícia problému) a súvisiace predsudky:

- Dajte si pozor na to, aby definícia problému neobmedzovala ďalšie bádanie (skúmanie) žiakov (pozri Modul 0, kapitola 1.3).
- Buďte sebakritickí a nedefinujte tému/problém pod vplyvom vlastných predsudkov.
- Buďte sebakritickí a otvorení rôznym názorom (nezamieňajte ich za fake-news).
- Neobávajte sa potenciálne kontroverzných tém, počas tejto aktivity nie je potrebné dospieť k definitívnym záverom. „Kontroverzná téma“ podnieti zaujímavú diskusiu a následné navrhovanie relevantného výskumu.
- Témy týkajúce sa rôznych hodnôt, noriem a/alebo predsudkov by mohli byť veľmi dobre ďalej (alebo už skôr) skúmané počas aktivity 2, ktorá sa priamo zaoberá predsudkami a rôznymi stanoviskami *.
- (ak je to možné podľa účelu hodiny) Nechajte žiakov, aby sa podieľali na rozhodovaní o tom, akú tému zvoliť a ako ju definovať (nebojte sa, ak sa im to nepodarí, neskôr na to prídu a poučia sa z toho...).

* To znamená, že môžete začať skúmať problém vybraný v aktivite 2, ak sú hlavným problémom (témou, ktorým sa zaoberáte) rôzne hodnoty, normy a predsudky. Je teda voliteľné v závislosti od danej témy, či začnete aktivitou 1 (zameranou na informácie na internete), alebo aktivitou 2 (zameranou na predsudky, hodnoty, normy a stanoviská rôznych aktérov).

Materiály potrebné pre túto aktivitu

K úlohe môžete pristupovať dvoma spôsobmi (alebo ich kombinovať):

- a) Nechajte žiakov, aby sami skúmali a vyhľadali si zdroje informácií.
- b) Upozorníte žiakov na vybrané zdroje informácií o téme. Žiaci teda začnú s týmito vybranými zdrojmi.

Rozhodovanie o tom, aký prístup zvoliť, sa môže riadiť týmito kritériami:

II. Kniha aktivít pre učiteľov

- i. Ak poznáte tému a/alebo viete o „zaujímavých“ zdrojoch (príkladoch), ktoré môžu ukázať niektoré tiež nespoľahlivé zdroje informácií, môžete žiakom zadať, aby sa na tieto zdroje pozreli.
- ii. V prípade, že na túto aktivitu nie je v triede dostatok času, bolo by za účelom ušetrzenia času lepšie nejaké zdroje žiakom vybrať.
- iii. Ak žiaci dostanú zadanie aktivity (vyhľadanie zdrojov a informácií) pred hodinou ako domácu úlohu, môžete im nechať priestor, aby si zdroje vyhľadali sami. Potom ich môžete požiadať, aby vám ich vopred poslali, aby ste sa s nimi mohli sami zoznámiť.

pre žiakov primárnym zdrojom informácií. Rovnaký koncept však možno ľahko použiť aj pri iných zdrojoch informácií. Napríklad pri témach týkajúcich sa triedy/školy/obce (téma „o ktorom sa hovorí“) môžu byť prvou informáciou fakty (alebo klebety) od spolužiaka, miestnej správy alebo miestnych aktérov. Hlavnou témou je zdroj a spoľahlivosť informácií z akéhokoľvek zdroja.

PLÁN ČINNOSTI

Motivujte žiakov:

- Ak chcú niečomu porozumieť alebo ak chcú niekoho o niečom presvedčiť (argumentovať), mali by mať k dispozícii argumenty založené na relevantných a spoľahlivých informáciách.
 - O téme si budú hľadať informácie sami, namiesto aby ste im ich poskytli z prvej ruky.
 - Tým, že im vyberiete nejakú skutočne relevantnú tému, alebo ich necháte vybrať si problém, na ktorom chcú pracovať.
- I. **Výber témy.** Tému (problematiku), ktorá sa bude skúmať (podrobnosti pozri Modul 0), vyberte sami alebo nechajte vybrať žiakov:
 - a. **(diskusia)** Nechajte žiakov rozhodnúť o konkrétnej téme (témach), ktoré budú spracovávať. Námet **témy by mal byť cieleň**, napr. navrhnuť verejnoprospešnú akciu pre školu/obec, vybrať si nejaký aktuálny naliehavý spoločenský problém, ako je odlesňovanie amazonského pralesa, vojna na Ukrajine, zmena klímy, alebo nejaká téma zo študijného plánu triedy, ako je historická udalosť z určitého obdobia a pod.
 - Pri niektorých témach (projekty spoločenských aktivít, malé témy) by bolo lepšie rozdeliť triedu do skupín. Každá skupina potom môže mať svoju vlastnú tému/cieľ/prblém alebo prístup k vypracovaniu.
 - Nechajte žiakov vysvetliť, prečo si vybrali práve túto tému (osobný záujem, aktuálnosť a pod. Nezaobchádzajte do podrobností, viď krok II).
 - b. **(zadanie)** ALEBO si vyberiete tému podľa predmetu hodiny alebo konkrétny problém, na ktorom chcete, aby žiaci pracovali. (pozri vyššie Než začnete)
 - i. Stručne vysvetlite tému (nezabíhajte do podrobností o možných kontroverziách a rôznych názoroch) a prejdite k ďalšiemu kroku.
 - II. **Prvý dojem . (krátka diskusia)** Prvý dojem z témy u žiakov je možné získať krátkou diskusiou po zadaní témy.
 - a. Spýtajte sa žiakov:
 - Ot. Čo viete o probléme XXX?
 - Ot. Čo si myslíte o probléme XXX myslíte?

II. Kniha aktivít pre učiteľov

Ot. Aké sú hlavné strany (aktéri) zapojené do tohto problému?

- i. Účelom je, aby učitelia získali všeobecnú predstavu o tom, ako žiaci vnímajú danú tému a čo o nej vedia.
- b. Ak necháte žiakov vybrať si vlastnú tému, mali by ste sa na to opýtať pri výbere témy v kroku I.
- c. Nezabíhajte do podrobností (nenechajte žiaka o probléme polemizovať a pod.).
 - i. Pokiaľ ide o kontroverznú tému, povedzte žiakom, že bude zaujímavá táto téma ďalej skúmať a diskutovať o nej.
- d. Zapište si prvý dojem, ktorý formulovali žiaci, aby ste si ho zapamätali: použite **šablónu pre učiteľov 1-1-II Prvý dojem**

III. **Vyberte zdroje informácií**. Povedzte žiakom, že budú mať za úlohu vyhľadať informácie a zdroje o danej problematike, **ALEBO** im predložte zdroje, ktoré ste pre dané zadanie vybrali, a prejdite k ďalšiemu kroku (viď vyššie Materiály potrebné na aktivitu).

Ak hľadajú zdroje informácií žiaci:

- a. **(úloha)** Požiadajte žiakov, aby si našli zdroje informácií o téme, ktoré považujú za dôležité (ako rýchla úloha v triede alebo ako domácu prípravu na hodinu).
 - i. Môže to byť webová stránka nejakej organizácie / článok / faktické informácie v podobe grafu, infografiky, dát / video na YouTube (môže byť veľmi dobrým zdrojom informácií na diskusiu) / príspevok na Facebooku atď.
- b. **(diskusia)** Nechajte žiakov, aby rýchlo predstavili zdroje a informácie, ktoré našli, a vysvetlili, prečo si myslia, že sú dôležité/relevantné.

Ot. Prečo je daný zdroj a/alebo informácie dôležité pre lepšie pochopenie problému?

- i. Nechajte žiakov diskutovať (s vaším príspevom) o tom, aké zdroje vybrať pre ďalšiu analýzu
- ii. Pomôžte žiakom s výberom s ohľadom na nasledujúce kritériá:
 - Obmedzte diskusiu tak, aby sa skutočne zamerala na dôležitosť (o spoľahlivosti zatiaľ nediskutujte, pokiaľ žiaci poukážu na pochybnosti o dôveryhodnosti, povedzte im, aby si vybrali zdroj a ďalej ho preskúmali).
 - Vyberte si až 2–4 zdroje (podľa času, ktorý máte na danú činnosť k dispozícii, a zložitosti zdrojov).
 - Vyberte zdroje/informácie, ktoré budú dobrým príkladom pre posúdenie spoľahlivosti zdroja/informácií (vhodné by bolo vybrať príklad nejakých nespoľahlivých informácií s potenciálne dobrým dojmom).
 - Je v poriadku, pokiaľ vo výbere nie je žiadny spoľahlivý zdroj informácií
 - Keby žiaci namietali, že propagované informácie nie sú spoľahlivé, povedzte im: Dobré, tak si ich poďme vziať a preskúmať v ďalšom kroku.

IV. **Posúdenie spoľahlivosti informácií (overenie fakt)**. **(úloha)** Nechajte žiakov preskúmať vybrané informácie a posúdiť ich relevanciu a spoľahlivosť (dôveryhodnosť). Poskytnite im pracovný materiál **1-1-IV Zdroj a jeho relevantnosť a spoľahlivosť** a požiadajte ich, aby ho vyplnili pre každý zdroj/informácie.

Ot. *Nakoľko dôverujete tomuto zdroju informácií?*

Ot. *Posúďte, či sú informácie relevantné a dôveryhodné a či by sa mali zohľadniť pri rozhodovaní o danej problematike?*

Ot. *Aký druh informácií je poskytovaný: fakty, názory alebo PR propagácia?*

- i. Ak žiakom poskytnete zdroje, s ktorými budú pracovať, nezabudnite im pripomenúť, že **si môžu otvoriť a používať aj iné stránky na internete.**
- ii. Žiakom je možné túto prácu zadať ako domácu úlohu na prípravu na hodinu.
- iii. Aby ste časovo vymedzili čas pre prácu v triede, povedzte žiakom, aby našli a zhodnotili až 2–4 informačné zdroje. Povedzte žiakom, aby sa nezaoberali každým detailom týkajúcim sa daných informácií (ako pri čítaní dlhého článku), ale aby sa sústredili na hlavné aspekty informácií a hlavne na ich zdroj.
- iv. Žiaci môžu pracovať samostatne, vo dvojiciach alebo v skupinách (3–5 žiakov) (v závislosti od veľkosti triedy).

- V. **Zistenie hlavných aspektov dôveryhodných informácií (diskusia)** Nechajte žiakov diskutovať o tom, AKO a PREČO(!) posúdili dôveryhodnosť vybraných informácií.

OVERENIE FAKTOV (dôveryhodnosť informácie/zdroja)

Ot. *Považujete tieto informácie za dôveryhodné/nedôveryhodné?*

Ot. *Prečo považujete tieto informácie za dôveryhodné/nedôveryhodné (uvedte hlavné aspekty, na ktorých zakladáte svoj úsudok)?*

Ot. *Aké sú hlavné kritériá dôveryhodnosti informácií?*

... pomôžte nájsť kritériá:

Ot. *O aký druh informácií sa jedná (fakty/názor/PR propagácia)?*

Ot. *Sú poskytnuté informácie podložené dôkazmi?*

Ot. *Aké sú referencie pre dôveryhodnosť zdroja informácií (overovali ste na iných stránkach)?*

AUTOR a STANOVISKA

Ot. *Kto ich vytvoril? Akú motiváciu majú tvorcovia na prezentáciu informácií? Ako to ovplyvňuje spoľahlivosť zdroja?*

Ot. *Aké je stanovisko zdroja/autora?*

Ot. *Z akých zdrojov autor vychádza?*

Ot. *Má autor na výsledku nejaký zvláštny záujem?*

Ot. *Aký je pohľad ostatných aktérov?*

Ot. *(možno) Aké sú hlavné protichodné argumenty/názory?*

VALIDITA A ÚPLNOSŤ informácií

Ot. *Sú prezentované fakty skutočne platné – presné (sú predložené dôkazy, veríme dôveryhodnosti použitej metódy – spôsobu, akým boli dáta/fakty získané)?*

Ot. *Aké aspekty problematiky tieto údaje/informácie pokrývajú (hovoria všetko, čo potrebujeme / mali by sme vedieť)?*

- a. Diskusiu môžete zhrnúť zápisom na tabuľu alebo použiť šablónu na bielej tabuli pri on-line lekcii **1-1-IV Zdroj a jeho relevancia a dôveryhodnosť (šablóna pre triedu)**.
- b. Nezabudnite, že účelom úlohy nie je primárne vybrať, ktoré informácie sú spoľahlivé a ktoré nie, ale **naučiť sa informácie posudzovať podľa príslušných kritérií** :

II. Kniha aktivít pre učiteľov

- i. Pozri **nerelevantné kritériá vysvetlené v Metodike** Ako pristupovať k informáciám na internete, overovanie faktov a **laterálne čítanie** (Modul 1, kapitola 1.3.3).
 - ii. **Príslušné kritériá** by mali zohľadňovať nasledujúce skutočnosti:
 - AKO, KDE a KÝM boli údaje (proklamované fakty) získané. Kto za týmito informáciami stojí? Kto vytvoril článok / internetovú stránku / graf / príspevok na sociálnych sieťach? Aké metódy a zdroje boli použité na vytvorenie údajov/informácií/videí? Ide o dôveryhodný zdroj?
 - Rozpoznanie používaných manipulatívnych techník
 - Hlavne rozlíšenie medzi faktami a názormi
 - Fakty je možné overiť
 - Názor môže byť založený na dôkazoch, alebo môže ísť len o proklamáciu/propagáciu.
 - - Fake-news = vymyslené (klame)
 - Dezinformácia (zavádzajúce informácie, predovšetkým falošné interpretácie alebo nepodložená dôkazy).
 - Názor (uvedomte si, že názor nie je potrebné zavrhnúť, ale mali by sme ho ako taký rozpoznať).
- c. **KRITÉRIÁ KOMPETENCIÍ** Prístup žiakov môžeme rozdeliť nasledovne:
- Otvorili si žiaci ďalšie karty/stránky, aby si overili informácie o zdroji?
Ak boli poskytnuté údaje / grafy / vedecký článok / odkaz - overili si žiaci pôvodný zdroj?*
- Posudzovali žiaci dôveryhodnosť na základe umelých a nerelevantných kritérií?
Rozlišovali žiaci medzi faktami/názormi/PR propagáciou?*
- **Najlepší prístup :**
 - Žiaci rozpoznali a rozlíšili fakty (aj proklamované) od názorov a PR propagácie,
 - majstrovstvom by bolo vnímať interpretáciu faktov ako interpretáciu, a nie fakty ako také,
 - žiaci **rozlišovali fakty a názory** a používali **laterálne čítanie** (overovali zdroj podľa informácií z iných zdrojov a kontrolovali zdroje predložených dôkazov),
 - žiaci chápu rôzne účely a možnosti využitia sekundárnych informačných zdrojov,
 - žiaci rozpoznali používané manipulatívne techniky,
 - žiaci tiež skúmali platnosť poskytnutých faktov (aspoň diskutovali na túto tému, pretože nemuseli mať čas na jeho dôkladné preskúmanie)
 - **Sľubný prístup :**
 - Žiaci rozpoznali fakty od názorov, ale neboli schopní určiť vierohodnosť uvedených faktov,

II. Kniha aktivít pre učiteľov

- žiaci rozpoznali, že (pravdepodobne) nespoľahlivá stránka nie je spoľahlivá, ale neboli schopní poskytnúť relevantné vysvetlenie získané laterálnym čítaním,
 - žiaci mali pochybnosti, pretože boli použité manipulatívne techniky,
 - žiaci odhadli niektoré odlišné účely a možnosti využitia sekundárnych informačných zdrojov.
- Nedostatočný prístup :
- Žiaci nerozpoznali fakty od názorov a interpretácií,
 - žiaci neboli schopní identifikovať nespoľahlivú stránku (uvádzali nerelevantné argumenty),
 - manipulatívne techniky neboli rozpoznané,
 - žiaci nesprávne interpretovali rôzne účely a možnosti využitia sekundárnych informačných zdrojov.
- ii. **dôveryhodnosť** zdroja. Teda **iba prvý krok pri posudzovaní informácií** („nenechať sa napáliť“ evidentne nedôveryhodnými zdrojmi dát). Keď však chceme porozumieť, potrebujeme viac než len overenie faktov.
- d. **DÔLEŽITÉ** Ak sa stretnete s **kontroverznou témou**, u ktorej by nebolo možné posúdiť dôveryhodnosť informácií na mieste a/alebo by to bolo **náročnejšie** na čas, ktorý ste si na túto aktivitu vyčlenili, nezúfajte, pretože to je dobrý vstup pre ďalšie kroky:
- ak nie ste schopní rozhodnúť o dôveryhodnosti zdroja, otvorene vysvetlite, že je potrebné viac času a úsilia (výskumu),
 - pretože ste si nemohli skontrolovať skutočnosť overením faktov,
 - aby sme mohli rozhodnúť o spoľahlivosti informácie, budeme možno musieť **hľadať dôkazy**, ktoré by ju podporili alebo odmietli (čo urobíme v ďalšom kroku),
 - vysvetlite, že pre lepšie pochopenie problému by ste mali (av ďalšom kroku budete) **hľadať relevantné zdroje informácií**, aby ste pochopili problém a mohli sa rozhodnúť a bližšie sa pozrieť na **stanoviská a predsudky** zúčastnených aktérov,
 - ak sú v probléme, ktorým sa zaoberáte, (silne) prítomné **predsudky a rôzne stanoviská**, je veľmi dobré pokračovať po tejto aktivite aktivitou 2 a ďalej skúmať predsudky, hodnoty a normy.
- VI. **Zhrnutie kritérií dôveryhodnosti zdroja informácií** : (*diskusia*) Zhrňte so žiakmi hlavné kritériá na posúdenie dôveryhodnosti (spoľahlivosti) zdroja informácií.
- a. Zhrňte so žiakmi:
- i. chybné predpoklady a kritériá pre posudzovanie dôveryhodnosti informácií na internete,
 - na čo si dať pozor (nerelevantné kritériá pre posudzovanie informácií na internete),
 - čo robiť,

II. Kniha aktivít pre učiteľov

- laterálne čítanie (skontrolujte zdroj, skontrolujte predložené dôkazy),
 - pochopenie, o aký typ informácií sa jedná – názor/fakty,
 - bol predložený dôkaz,
 - pochopenie stanoviska zdroja/autora,
 - ii. hlavné kritériá a prístup k posúdeniu dôveryhodnosti (predovšetkým poukázať na nutnosť laterálneho čítania – povedať, že to robia profesionálni overovatelia faktov),
 - iii. hlavným poučením pre žiakov je tiež to, že je potrebné **vedomé úsilie**.
 - musíte investovať do posúdenia spoľahlivosti informácií,
 - skutočnosť, že ľudia nechcú investovať a len preberajú informácie, ktoré sa k nim dostanú bez toho, aby ich akokoľvek skúmali, je jedným z hlavných dôvodov, prečo sa šíria dezinformácie a falošné správy.
- b. Pripomeňte žiakom, že toto je len začiatok, „aby sa nenechali zmiast“ evidentne nedôveryhodnými zdrojmi dát. Aby sme mohli zhromažďovať spoľahlivé dáta **musíme zvažovať aj úplnosť a platnosť** informácií (pozri úplné kritériá pre spoľahlivé dáta popísané v Module 2).
 - i. Dokonca aj dôveryhodný zdroj (ako sú dôveryhodné správy alebo dokonca vedecké časopisy) môže byť chybný (neplatný) alebo neúplný.
 - ii. Uvedomte si, o čom informácie skutočne sú (pozri tiež popis sekundárnych zdrojov dát a informácií v Module 2).
- c. Pripomeňte žiakom, že aj **keď je zdroj neobjektívny** alebo dokonca nedôveryhodný (pokiaľ ide o fakticitu), môže byť dôležitým zdrojom informácií, ak potrebujeme pochopiť rôzne pohľady na danú problematiku (pretože mnoho ľudí môže tieto informácie použiť na formuláciu svojho názoru alebo ako základ pre svoje rokovania).
 - i. musíme pochopiť, čo sa za týmito informáciami skrýva, a neodmietáť ich ako nedôležité,
 - ii. **dôležité nerovná sa dôveryhodné** (aj nedôveryhodná informácia je často užitočná pri skúmaní problému – pre pochopenie postoja rôznych aktérov),

(voliteľné)

- VII. (voliteľné) Ukážte príklad/vykonajte riadne overenie faktov (druhé kolo) . (diskusia) / úloha)
Na základe informácií, ktoré sa žiaci dozvedeli, vykonajte overenie faktov u vybraných (alebo nových) informácií/zdroja.
- a. Podľa časových možností: Vykonajte overenie faktov spoločne ako trieda alebo zadajte prácu skupinám.

- VIII. **Vysvetlite žiakom, čo ešte treba vziať do úvahy . (diskusia)** V závislosti na plánovaných ďalších aktivitách. Ak plánujete pokračovať aktivitou 2 alebo 3 (pozri nižšie), vysvetlite žiakom, aké budú ďalšie kroky, a to tak, že poukážete na dôležitosť nahliadnutia rôznych stanovísk zúčastnených aktérov a vyhľadanie relevantných informácií pre pochopenie témy . **Ak neplánujete pokračovať ďalšími aktivitami** , odporúčame aktivitu overenia faktov zakončiť diskusiou o rôznych uhloch pohľadu a údajoch a informáciách potrebných na skutočné pochopenie danej problematiky.
- a. Poukážte žiakom na to, že overenie faktov je zásadné pre získanie dát zo spoľahlivého zdroja, ale ak chceme danej problematike skutočne porozumieť, musíme tiež:
 - i. **Zvážiť rôzne stanoviská** (rôzne aktérov). Niektoré už boli zahrnuté pri overení faktov. Kto je do toho zapojený? Aké sú ich stanoviská k danej téme? Preskúmajte predsudky. (zahrnuté v aktivite 2)

Ot . Stanovisko: Je v zdroji jeden z naratívov uprednostňovaný pred druhým?
Ot . Aké stanoviská mali žiaci na začiatku (pristupovali k téme s predsudkami)?
 - ii. Zamyslite sa nad tým, **aké údaje a informácie potrebujeme**, aby sme danej problematike skutočne porozumeli, a kde ich môžeme získať. (zahrnuté v aktivite 3)

Ot . Sú informácie, ktoré sme overili, úplné a pokrývajú všetky potrebné aspekty témy?
Ot . Ktoré aspekty témy boli zahrnuté do informácií, ktoré sme skúmali, a ktoré boli opomenuté?
Ot . Čo o tejto téme hovoria iné zdroje?
 - b. Aj keď nepokračujete aktivitou 2 alebo 3, môžete sa nimi inšpirovať pri vedení vyššie uvedenej diskusie so žiakmi.
 - i. Môžete tiež spojiť aktivitu 1 s aktivitou 2 alebo 3 do jednej lekcie (takže na aktivitu 1 nadviaže aktivita 2 a/alebo 3 počas jednej hodiny).

Nasledujúce aktivity v triede, ktoré treba zvážiť/vykonať

V závislosti od zvolenej témy a celkového rozvrhu aktivít naplánovaných učiteľom by po aktivite 1 mala nasledovať aktivita 2 a/alebo aktivita 3:

- a) **Nasleduje aktivita 2 Predsudky, hodnoty a normy** – pokiaľ sa zvolená téma týka aktérov s rôznymi názormi, hodnotami a normami. A tiež aby ste ukázali žiakom, akú úlohu hrajú predsudky v našom rozhodovaní. Po aktivite 2 môžete pokračovať aktivitou 3 Navrhnutie vlastného výskumu.
 - Spíšte stanoviská a predsudky (žiacov a zdrojov), na ktoré ste narazili počas aktivity 1, a prevezmite ich do aktivity 2.
- b) **Nasleduje aktivita 3 Navrhnutie vlastného výskumu** – ak sa zvolená téma netýka rôznych názorov, hodnôt a noriem, pokračujte aktivitou 3 Navrhnutie vlastného výskumu.

Spolufinancovaný
Európskou úniou

II. Kniha aktivít pre učiteľov

Môžete tiež spojiť aktivitu 1 s aktivitou 2 alebo 3 do jednej lekcie (takže na aktivitu 1 nadviaže aktivita 2 a/alebo 3 počas jednej hodiny). Pozri [Logika aktivít](#), ktoré sú súčasťou Súboru nástrojov pre aktivity na začiatku dokumentu.